

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV INHEMSK LITTERATUR

PEKKA NYHOLM: *Suomen eduskuntaryhmien koheesio vuosien 1948—1951 vaalikaudella ja vuoden 1954 valtiopäivillä*. Helsinki 1961. Akateeminen väitöskirja. 246 sivua.

Suomessa on tehty toistaiseksi perin harvoja valtio-opillisia tutkimuksia, jotka empiirisen materiaalin käsittelyyn perustuen pyrkisivät kuvaamaan tai selittämään poliittisen elämän tosiasiallista rakennetta ja prosesseja. Jotta voitaisiin toivoa joskus luotavan edes jossain määrin systemaattinen ja todennettu kokonaiskartoitus poliittisesta elämästämme, tarvitaan lukuisia valtiollisen ja poliittisen elämän keskeisiä ongelmia valaisevia empiirisiä erityistutkimuksia. Keskitettyinä tällaiset erityistutkimukset voisivat vähitellen antaa ne tarvesaineet, jotka ovat välttämättömiä kokonaiskuvan rakentamiselle. Nyholmin väitöskirjatutkimusta voi pitää yhtenä tällaisena erityistutkimuksena, joka pyrkii antamaan mahdollisimman tarkkaa ja luotettavaa tietoa eräästä poliittisen elämämme keskeisimmästä ongelmaryhmästä.

Tekijä sanoo tutkimuksensa tarkoituksena olevan (s. 9) »luoda valoa eduskunnassa vaikuttaviin poliittisiin mielipidesuuntiin ja niiden merkitykseen eri kysymyksiä äänestien ratkaistaessa sekä tarkastella yksityisen edustajan suhdetta näihin mielipidesuuntiin». Tehtävän muotoilu voi johtaa ajatukset jonkin verran toisenlaatuisiin kysymyksiin kuin mitä tutkimuksen käsitteellisesti varsin selvä otsikko antaa aihetta odottaa. Puhuminen mielipidesuunnista voi olla harhauttavaa, koska mitään mielipiteitä sanan varsinaisessa ja tavanomaisessa merkityksessä ei tutkita. Tehtävänsä väljää muotoilua tekijä perustelee mm. sillä »että oikeus johtopäätösten tekoon ei supistuisi pelkästään niiden rajojen puitteissa tapahtuvaksi, jotka tutkimuksen *varsinainen* kohde ja sen kvantitatiivinen analysointi ehkä sinänsä asettaisivat». Tämä perustelu herättää kysymyksen, onko tutkimuksella sitten jokin muukin, ilmeisesti laajempi kohde. Tekijä sanoo itse: »Tutkimus kohdistetaan keskitetysti eduskuntaryhmien äänestyksissä ilmenevään koheesioon, so. yhtenäisyyteen äänestyksissä kvantitatiivisesti määriteltynä. ... Eduskuntaryhmien koheesio ilmenemismuotoineen käsitetään siis avaimiksi yleisemmillekin eduskunnan toimintaa koskeville huomioille. Kvantitatiivisesti selvitettyinä sen tulisi, tutkimuksen tarkoituksiperien määritelmää hieman kärjistäen *kartoittaa eduskunnan poliittinen voimakenttä* ja selvittää kysymystä edustajan henkilökohtaisesta ratkaisuvapaudesta». Epäily tutkijan

ongelmanasettelun kaksinaisuudesta on siis näennäinen pikemminkin kuin todellinen. Tekijä ei ilmeisesti tarkoita »varsinaisen kohteen» ulkopuolelle jäävällä osalla mitään erillistä ongelmaa, vaan itse asiassa pyrkimystä ei vain kuvata vaan tehdä yleisempiäkin johtopäätöksiä. Vaikuttaa siltä, että aluksi ehkä on ollut pyrkimyksenä vain kuvata ryhmien koheesiota, mutta tehtävä on sittemmin houkutellettu yleisempien johtopäätösten tekoon ja erityisesti yritykseen selittää äänestyksissä esiintyvien ryhmäyhdistelmien syitä. Ehkä juuri näin selittyy se havainto, että tekijä ei täysin selvästi ja riidattomasti ole onnistunut muotoilemaan tutkimusongelmaansa eikä siten myöskään ratkaisemaan tutkimuksen analyyttistä rakennetta täysin moitteetta. Tutkimuksen otsikossa mainittu eduskuntaryhmien koheesio ei itse asiassa ole keskeisin ongelma, vaan keskeisen sijan ovat saaneet ryhmäyhdistelmien esiintyminen ja niiden muotoutumisen syiden selvittäminen: todellakin — kuten tekijä itse sanoo — eräänlainen »voimakentän kartoittaminen». Ryhmäkoheesio jää eräänlaiseksi analyysin perusideaksi, jota eri tasoilta tarkastellen (yksityisen edustajan, ryhmän ja ryhmäyhdistelmien tasolta) pyritään tekemään yleisiä johtopäätöksiä — enimmäkseen juuri ryhmäyhdistelmien syistä.

Se ettei heti tutkimuksen alussa ole selvästi lausuttu — vaikkapa skematisoidussa muodossa — julki analyysiasetelmaa, josta kävisi ilmi tärkeimmät selittävät muuttujat, selitettävät ja kuvattavat ilmiöt sekä mahdolliset apukäsitteet, on ehkä aiheuttanut itse analyysin suorittamiselle vaikeuksia. Luvuista »Äänestyksen luokittelun ongelma» ja »Ryhmäyhdistelmät ja niiden ilmentämät poliittiset vastakohtaisuudet» tämä luullakseni käy melko selvästi ilmi. Kun tutkijan tarkoituksena oli selvittää ryhmien hajaantumisen syitä, ensimmäinen äänestysten luokitusyritys, joka perustui niiden sisällölliseen jaoitteluun, epäonnistui tekijän omien sanojen mukaan (s. 52). Tekijä toteaa edelleen, että tällä luokituksella on kuitenkin sittemmin omaksuttua uutta, kokonaan toisenlaista luokitusta selittävä merkitys. Selittäminen merkitsee aina selittämistä joissakin puitteissa, joidenkin muuttujien suhteen. Siksi juuri tarvitaan jonkinlaista teoreettista analyysiasetelmaa — vaikkapa vain selitettävien ilmiöiden ja selittävien tekijöiden luetteloa, yksinkertaisimmin sanoen mainintaa siitä, »mistä päin» selityksiä etsitään. Äänestysaiheiden laatu on juuri eräs ryhmäyhdistelmien syntyä selittävä muuttuja, ehkäpä kokonainen muuttujaryhmä. Muita tällaisia ovat mm. poliittinen tilanne (esim. onko ryhmä hallitusvastuussa vai oppositiossa), puoluetaktilliset näkökohdat (joutuisiko esim. kokoomus äänestämään kommunistien kanssa saman suuntaisesti) jne. Tämänlaatuisia selittäviä muuttujia tekijä tosiasiaa käyttää, mutta ei ole vain selvästi lausunut niitä julki yhtenäisen analyysiasetelman puitteissa. Jos tällainen teoreettisesti kiinteä lähtökohta olisi ollut, olisi ryhmäyhdistelmienkin syitä etsittäessä varmaan vältytty monilta vaikeuksilta ja koko analyysi olisi voitu helpommin ja systemaattisemmin viedä lävitse. Silloin koheesio käsitteenä olisi automaattisesti joutunut sille kuuluvaan enemmänkin selittävään kuin selitettävään asemaan. Ja ennen kaikkea: tällöin olisi tutkimuksella todella ollut jonkinlainen teoreettinen kehyksistö, jota jää kaipaamaan, semminkin kun tämänlaatuisessa eräitä varsin selviä ja produktiivisia muuttujia sisältävässä tutkimusasetelmassa siihen ilmeisesti olisi ollut mahdollisuutta.

Tutkimuksessa on mitattu ryhmäkoheesiota Stuart Ricen koheesioindeksillä. Kovin paljon muita mahdollisuuksia ei olisi ollutkaan. Kun Ricen indeksi on kuitenkin varsin karkea mitta, sehän mm. ignoreeraa täysin äänestämättä jättämisen ja perustuu prosenttilukuihin, olisi ollut paikallaan reliabiliteetin varmentamiseksi kokeilla jotakin indeksii täsmentämällä saatavissa olevaa tai sitten kokonaan muuta rinnakkaista mittakeinoa. Näin olisi voitu kontrolloida mitan rakenteen vaikutukset tuloksiin. Olisi ollut hauska verrata Ricen indeksin antamia tuloksia vaikkapa Hofstätterin enemmistöindeksiin, joka ottaa huomioon + ja — luokkien ohella myös 0-luokan. Pienissä ryhmissä, kuten

edistyspuolueessa, yhden edustajan osuus Rican indeksissä on varsin suuri, suurissa ryhmissä taas paljon pienempi (joskus vain 1/10 edellisestä). Kiintoisaa olisi niin ikään ollut tutkia, millaisia varsinkin ryhmäyhdistelmien syitä koskevat tulokset olisivat olleet, jos äänestyksissä vedenjakajina esiintyviä syitä olisi etsitty myös yksilölliseltä eikä vain ryhmätasolta. Nythän sinänsä varsin kiintoisa ryhmäyhdistelmiä kuvaava taulukko (taulu 5) on sikäli epäreliaabeli, että »puolesta» ja »vastaan» luokkiin on viety ryhmät niiden enemmistön mukaan, jolloin huomattava määrä päinvastaista kantaa edustaneita edustajia, joskus lähes puolet ryhmästä, on tullut luokitetuksi samaan luokkaan. Tekijä toteaa, että tällaisia tapauksia on ollut suhteellisen vähän (s. 55). Tarkastelemalla koheesion suuruuden mukaan laadittua hajaantumistaulukkoa (taulu 2) voi kuitenkin kysyä, eikö niitä sittenkin ole niin paljon, että niillä voisi olla selittävää merkitystä, varsinkin jos olisi käytetty myös edustajakohtaista analyysia. Tätä tekijä kyllä jonkin verran käyttäekin tutkiessaan puolueittain hajaääniä antamista ja sitä, minne nämä äänet on annettu. Tässä yhteydessä tulee nimittäin erittäin selvästi esille, miten erällä enemmänkin edustaja- kuin ryhmäkohtaisilla muuttujilla on suuri selittävä arvo. Taulusta 14 näkee mm. sen varsin mielenkiintoisen seikan, että lähes poikkeuksetta maalaisliitosta »vasemmalle» hajaääniä eniten antaneet edustajat ovat Lapin ja Oulunlänän vaalipiireistä. — Nyholm on itse asiassa empiirisesti osoittanut sen, mistä niin paljon puhutaan maalaisliiton »sosiaaliagraarisen linjan» nimellä. — On jokseenkin varmaa, että tutkimuksen jo tällaisinaan hyvin kiintoisat tulokset olisivat huomattavasti täsmentyneet, jos olisi voitu jollain tavoin ottaa huomioon enemmän juuri edustajakohtaisia muuttujia. Ja voi olla, että se näkemys, jonka tutkija ilmoittaa omaksuneensa valtio-opin ja eräiden muiden yhteiskuntatieteiden välisistä suhteista, olisi tällöin joutunut kriittisen uuden arvioinnin kohteeksi.

Jos kohta Nyholmin tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista ja analyysin suorittamisesta voi löytää paljonkin kriittistä tarkasteltavaa, korvaa tämän runsain mitoin ne kiintoisat ja tavallaan perustavaa laatua olevat tiedot, jotka hän tutkimuksensa tuloksina voi esittää. Joku voisi väittää, ettei sellaisten tulosten »löytäminen» kuin mitä tutkimuksessa esim. yleisimpiä ryhmäyhdistelmiä tarkasteltaessa esitetään, ole tieteellisesti erityisen kiintoisia. Koska — niin voitaisiin väittää — on ilman muuta selvää, että sellaiset vastakohtaisuudet kuin »porvarilliset — vasemmisto», »kommunistinen — anti-kommunistinen» ja »maaseutu — asutuskeskukset» esiintyvät äänestysten yhteydessä. Jos tällaista väitetään, unohdetaan kuitenkin se tosiasia, että vaikka näin yleisesti uskottaisiin tai epäsystemaattisiin havaintoihin perustuen jopa tiedettäisiinkin olevan, ei kuitenkaan vielä ole mitään systemaattisesti osoitettu ja pitävästi todistettu. Ja tiede pyrkii juuri systemaattisesti osoitettuun ja pitävästi todistettuun tietoon. Niin ikään tulokset eduskuntaryhmien kokonaiskoheesiosta (taulu 1) verifioivat niitä käsityksiä, joita mm. ryhmäkurista eri puolueiden osalta usein on esitetty. Taulukossa 2. esitetään ryhmien koheesion kehitys vuosijaksoittain vaalikauden 1948—51 aikana. Tulokset osoittavat SKDL:n, Kokoomuksen ja Ruotsalaisen kansanpuolueen ryhmien piirissä kiinteyden jatkuvasti kasvaneen, Sosiaalidemokraattisen ryhmän piirissä sen sijaan jatkuvasti vähentyneen. Tekijä selittää näitä trendejä mm. ryhmäkurin ja hallitusvastuussa olon avulla. Ehkä olisi ollut saatavissa joitakin deskriptiivisiä tietoja myös niistä informaalista toimenpiteistä, joilla eri ryhmien piirissä pyritään luomaan ryhmäkiinteyttä.

Monia kiintoisia detaljitietoja sisältävät ne taulukot, jotka koskevat puolueiden äänestyskoheesiota äänestysten sisällön mukaan ryhmitellyissä äänestysluokissa. Esim. Kokoomuksen ja Edistyspuolueen »virkamiesmyönteisyys» käy varsin selvästi ilmi, sillä molemmilla puolueilla oli näistä kysymyksistä äänestettäessä koheesioindeksi yli .90. Sen sijaan esim. Ruotsalaisella kansanpuolueella oli vastaavien kysymysten kohdalla koheesioindeksi niin alhainen kuin 46.6. Olisi varmaan ollut tulosten helpomman esille saamisen

kannalta hyväksi, jos analyysin pääjaksojen jälkeen olisi aivan luettelomaisesti tai sitten joitse tekstissä harventaen tai jollakin muulla tavoin tiivistetysti ilmaistu tärkeimmät tulokset ja johtopäätökset.

Nyholmin tutkimuksen aihe on hyvin keskeinen ja tärkeä, erityisesti koska se koskee edustuslaitosta, sen tosiasiallista toimintaa ja pyrkii tekemään yleisempiäkin poliittista voimakenttää koskevia johtopäätöksiä. Se antaa monia hyvin kiintoisia tuloksia, jotka eivät sinänsä ole mitään mullistavia, mutta joista useat todentavat monia aikaisemmin ylimalkaisesti ja perusteettomina esitettyjä käsityksiä. Ennen kaikkea se herättää uusia ajatuksia ja mahdollisuuksia tutkia yhä tarkemmin poliittisen elämämme todellista rakennetta ja prosesseja. Tällaisena se ei ole vain tervetullut vaan välttämätön lisä politiikan tutkimukseen. Toivottavasti se on omiaan herättämään yhä enemmän kiinnostusta keskeisten valtiolaitostemme realistiseen tutkimiseen. Tällä alueellahan valtio-opillinen tutkimus on toistaiseksi jäänyt ehkä liian yksipuolisesti juridis-teoreettisten tarkastelujen varaan.

Olavi Borg

(jatk. s. 125)

tarttui asiaan ja asetti välityslautakunnan. Näinollen näyttää ilmeiseltä, että Knoellingerin ja pääministeri Fagerholmin esittämät käsitykset eroavat toisistaan, kuten kirjoituksessani todettiin.

Puuttumatta Knoellingerin oikaisuun tai arvoarvostelmiin muulta osin kuin sillä huomautuksella, että sanontaa »välityslautakunta» käytettiin kirjoituksessani pääministeri Fagerholmin esittämänä ja myöhempää sanontaa »tavanmukainen sovittelulautakunta» ilmaisemaan, että mainittu välityslautakunta oli tavanmukainen sovittelulautakunta, lausun valitteluni, että prof. Knoellinger on joutunut lukemaan molemmat etunimensä väärin kirjoitettuna. Se on johtunut yksinomaan ns. inhimillisestä erehdyksestä, joko lyönti- tai painovirheestä.

Väinö Huuska.